

Otīlija Kovaļevska

LATGALES VIETVĀRDI UN PERSONVĀRDI LIVONIJAS KONTEKSTĀ 1599. GADA POĻU REVĪZIJĀ

Darba mērķis: salīdzinot 1599. gada revīzijas onomastisko materiālu ar mūsdienu karti un izmantojot citus laika ziņā tuvus avotus, mēģināt saskatīt vietvārdu un uzvārdu veidošanās dažādās likumsakarības Vidzemē un Latgalē, īpaši skatot Latgali uz Livonijas fona. Materiāla analīzei izmantotas Excel programmas iespējas (datu strukturēšana, atlase, statistisko datu ieguve un apstrāde). Ar kartogrāfiskās metodes palīdzību meklētas sakarības starp 1599. gada revīzijā minētajiem īpašvārdiem un mūsdienu vietvārdiem kā Latgalē, tā Vidzemē, salīdzinājumam sniegts neliels ieskats Igaunijas pilsnovadu aprakstos.

Atslēgas vārdi: 1599. gada revīzija, Livonijas pilsnovadi, Latgales ciemu nosaukumi un uzvārdi, Vidzemes mājvārdi.

LATGALIAN PLACE NAMES AND PERSONAL NAMES IN THE CONTEXT OF LIVONIA IN THE 1599 POLISH CENSUS

The 1599 Inflanty census materials published in 1915 by Polish historians Jan Jakubowski and Józef Kordzikowski are abundant and in some ways a unique source of place names and personal names of the 16th century that reveal Latgalian personal names and place names of that time within the context of Livonia. The document relates to 13 castle areas, covering a large part of the present territory of Latgale, Vidzeme and Estonia. It is based on a uniform methodology and at one time, therefore, it is possible to compare the castle areas with each other, and, taking into account the succeeding historical events, to judge about the further development of the place names and personal names (eventually – family names) in Vidzeme and Latgale.

The purpose of the research: 1) to compare the onomastic material of the 1599 census with the contemporary map, to attempt to restore the geography of the mentioned castle areas, to identify the earliest possible place names and family names preserved to the present day; 2) with the help of other 16th and 17th century sources, to attempt to formulate the different regularities of the formation of a place names and family names in Vidzeme and Latgale, especially viewing Latgale against the background of Livonia. This mainly refers to differences in the structure of the

<http://dx.doi.org/10.17770/latg2018.11.3073>

population (farmsteads in Vidzeme and villages in Latgale), as well as the different development of family names (there was no such campaign of awarding surnames in Latgale as there was in Vidzeme after the abolition of serfdom in the 19th century, because in Latgale family names already existed at that time). Consequently, the 1599 document may help to find out whether these differences have appeared later as a result of living in different (Polish, Swedish) cultural spaces, or maybe they have some older roots related to the time before the division of Livonia.

The analysis of the material was carried out with the help of Excel software (data structuring, selection, collection and processing of statistical data). The cartographic method is applied to seek correlation between the proper names mentioned in the 1599 census and modern place names in Latgale and Vidzeme; for comparison a brief overview into the descriptions of Estonian castle areas is given.

It is concluded that the descriptions of the castle areas of the Latvian part of Livonia – Latgale and Vidzeme – are similar in some respects, but differ greatly from the descriptions of the Estonian castle areas: in the Latvian part villages are mentioned occasionally, but in Estonia the territory is mostly structured in villages, and the names of these villages are still recognizable on a contemporary map. Unlike the names of farmsteads in Vidzeme, many village names in modern Latgale have apparently appeared in later centuries, but the structure of population in Latgale and Vidzeme in the 16th century was similar: a number of small scattered groups of homes, which later grew into villages as the number of inhabitants increased in Latgale. There are surprisingly many family/ place names in both Latgale and Vidzeme, for example, Beitāni/ Beitēni, Beiti, Brici, Breidaki/ Brīdaki, Dauguļi, Panķāni, Priķņi, which may be evidence of some common “space” in which these names were formed.

On the contemporary map of Vidzeme one can find even more “footprints” of the proper names mentioned in 1599 than in Latgale. Perhaps this can be explained by documentation and mapping of homes in the 17th century Swedish censuses. In Latgale, an intensive formation of single name populated areas took place in the 18th century, in addition, the first large scale mapping was carried out one century later than in Vidzeme – in 1784.

The beginnings of family names appear to have been alike throughout Livonia. In 1599 the Polish and in 1601 the Swedes still continue the habit started in Livonia to write alongside the christened name some qualifying name that could be shared by a larger group of people such as the family. After the division of Livonia in the Polish Inflanty, they continued to develop in the same way as in Poland and Lithuania, while in the Swedish Vidzeme apparently more attention was paid to place names while a large part of the population remained without family names.

Keywords: census of 1599, castle areas of Livonia, village names and family names in Latgale, farmsteads names in Vidzeme.

Ievads

Poļu vēsturnieku Jana Jakubovska un Juzefa Kordzikovska 1915. gadā publicētie 1599. gada Infantijas revīzijas materiāli ir bagātīgs un savā ziņā unikāls 16. gs. vietvārdu un personvārdu¹ avots, kas ļauj skatīt tā laika Latgali visas Livonijas kontekstā. Dokuments attiecas uz 13 pilsnovadiem, kas aptver lielu daļu kādreizējās Livonijas teritorijas. Trīs no tiem attiecas uz tagadējo Latgali (Ludza, Rēzekne, Daugavpils), pieci – uz Vidzemes dienvidu un rietumu daļu (Salaspils, Lielvārde, Koknese, Aizkraukle un Vainiži) un vēl pieci iesniedzas tagadējā Igaunijā (Tarvastu, Laiuse, Vīlande, Helme, Pēltsamā).² Iespējams, izdevēju rīcībā bijuši vēl kādi materiāli par 16. gs. Livoniju, jo grāmata ir pieteikta kā sērijas “Polska XVI wieku” XIII sējuma 1. daļa, diemžēl kara dēļ turpinājums nesekoja, un pagaidām nav zināms, kādus materiālus vēl bija iecerēts publicēt.

1599. gada revīzija veikta pēc vienotas metodikas un ļoti īsā laikā, līdz ar to ir lielas iespējas salīdzināt pilsnovadus savā starpā, kā arī, ņemot vērā turpmākos vēsturiskos notikumus, spriest par vietvārdu un iespējamo uzvārdu³ tālāko likteni un atšķirīgajiem attīstības ceļiem Vidzemē un Latgalē.

Pētījuma mērķis: 1) salīdzinot 1599. gada revīzijas onomastisko materiālu ar mūsdienu karti, mēģināt restaurēt minēto pilsnovadu ģeogrāfiju (robežas, apdzīvotību, novadu iekšējo struktūru, iedalījumu sīkākās vienībās), identificēt iespējami senākos vietvārdus un uzvārdus, kas saglabājušies līdz mūsdienām; 2) izmantojot citus laika ziņā tuvus 16. un 17. gs. avotus, mēģināt saskatīt vietvārdu un uzvārdu veidošanās dažādās likumsakarības Vidzemē un Latgalē, īpaši skatot Latgali uz Livonijas fona. Galvenokārt tas attiecas uz atšķirībām apdzīvojamā struktūrā (viensētas Vidzemē un ciemi Latgalē), kā arī atšķirīgo uzvārdu veidošanās gaitu (Latgale nepazīst tādu uzvārdu piešķiršanas kampaņu pēc dzimtbūšanas atcelšanas 19. gs., kāda notika Vidzemē, jo uzvārdi Latgalē jau bija ierasta lieta, mantoti no iepriekšējiem gadsimtiem). Līdz ar to 1599. gada dokuments varētu palīdzēt noskaidrot, vai minētās atšķirības veidojušās vēlāk, dzīvojot atšķirīgās (poļu, zviedru) kultūrtelpās, vai varbūt tām ir kādas senākas saknes jau pirms Livonijas sadalīšanas.

¹ Šajā darbā jēdziens *personvārds* tiek attiecināts ne tikai uz vārdu, bet arī uzvārdu, iesauku vai jebkuru citu personas apzīmējumu, kas 1599. gada revīzijas materiālos lietots kā īpašvārds.

² 1599. gada avotā attiecīgi: *Lucen, Rzerzyca, Dynembork; Kircholm, Lenowarth, Kokenhaus, Aszkarod, Wandzel; Taurus, Lais, Felin, Helmeth, Iberpol*. Grāmatā pilsnovadu apraksti ievietoti jauktā secībā.

³ Uzvārda jēdziens šajā rakstā tiek lietots plašā nozīmē, ietverot jebkādu dokumentos lietotu otru personas apzīmējumu līdzās priekšvārdam, ja vien tas kādā mērā atgādina uzvārdu (t. i., mantojamu ģimenes, dzimtas apzīmējumu), pat ja sākotnēji tā varēja būt tikai iesauka vai ierēdņu piešķirts papildvārds, kurš vēlāk neiesakņojās. Šādā nozīmē terminu *uzvārds* lieto E. Blese, atzīmējot, ka par 16. gs. *mums ir diezgan plaši uzvārdu materiāli*”, lai gan ne visus šinīs rakstos sastopamos un uzvārdus atgādinošus apzīmējumus mēs tiešām par tādiem varam uzskatīt (Blese 1924).

Izmantotie avoti un metodes

Pētījuma pamatā ir minētie 1599. gada Livonijas revīzijas materiāli (Jakubowski, Kordzikowski 1915), tiek analizēti tajos sastopamie vietvārdi un personvārdi (vai citi personu apzīmējumi). Dokuments satur arī ļoti bagātīgu cita veida informāciju (piļu, saimniecību apraksti u. tml.), kas var būt noderīga vēsturniekiem, novadpētniekiem, un atsevišķos gadījumos palīdz noskaidrot dažādus jautājumus attiecībā uz vietvārdiem un personvārdiem.

Izmantoti arī citi laika ziņā tuvi avoti. Īpaši labi salīdzināšanai noderēja Vidzemes 1601. gada (šeit un turpmāk izcēlums tekstā mans – O. K.) zviedru revīzijas materiāli (Švābe 1933), sevišķi Vainižu pilsnovada apraksts, kur ar divu gadu starplaiku notikušas abas revīzijas, līdz ar to minētas pat vienas un tās pašas personas. Par Vidzemes uzvārdu un mājvārdu tālāko attīstību daudz varētu liecināt 1638. gada zviedru revīzijas materiāli (Dunsdorfs 1938), tomēr tie šajā rakstā sīkāk nav aplūkoti, vairāk uzmanības pievēršot Latgalei.

Ļoti bagātīgu onomastisko materiālu ne tikai par Rīgu un tās tuvāko apkārtni, bet arī tālākiem Vidzemes novadiem satur 1582.–1621. gada Rīgas sv. Jēkaba katoļu draudzes metrikas. Tas ir poļu veidots materiāls, un tajā ļoti labi var pamanīt centienus pierakstīt Livonijas iedzīvotājus divkomponentu personvārdos – vārdā un uzvārdā. Tomēr jāatzīmē, ka ieradums līdzās kristāmvardam lietot vēl kādu precizējošu apzīmējumu Livonijā pastāvēja jau vismaz kopš 15. gs., turklāt ne tikai Rīgā.⁴

Par Latgali šādu 1599. gadam laika ziņā tuvu avotu ir mazāk. Vēsturnieks D. Dovgjallo (Довгялло 1899) ir publicējis identiskus 1599. gada revīzijas materiālus par Rēzeknes pilsnovadu, N. Beļāševskis (Беляшевский 1900: 79–91) – par Ludzas pilsnovadu.⁵ Vēl var minēt dažus citus 16. gs. beigu dokumentus par Rēzeknes pilsnovadu (Довгялло 1899)⁶, Daugavpils stārstijas 1591. gada revīzijas materiālus (Škutāns 1974), taču tie vietvārdu ziņā nav tik bagātīgi kā 1599. gada avots.

1646. gada Ludzas stārstijas inventārs (Brežgo 1944) ir plašākais no šobrīd zināmajiem 17. gs. avotiem par bijušo Ludzas pilsnovadu. Diemžēl par Rēzeknes un Daugavpils pusi līdzīgu dokumentu nav, pieejamie materiāli attiecas uz daudz vēlāku laiku – 18. gadsimtu.

Ļoti savdabīgs un interesants materiāls ir 1654. gada krievu sastādītā *Писцовая книга* (Brežgo 1927; Zeps 1972), kas attiecas uz šauru Latgales austrumu un

⁴ Divkomponentu personvārdi nav retums jau senākos Livonijas laika dokumentos, piem., 15. un 16. gs. Rīgas linaudēju, sālsnesēju, alusnesēju u. c. brālību sarakstos (sal. Arbusow 1921; Arbuzovs 1920; Stikāne 2012), dažādos Vidzemes un Kurzemes muižu dokumentos (sal. *Livländische Güterkunden*, Bruiningk, Busch 1908; *Kurländische Güterkunden*, Schadewaldt 2018).

⁵ N. Beļāševskis materiālu ir tulkojis krievu valodā, īpašvārdus atstājot poļu oriģinālrakstībā (kas vietām atšķiras no J. Jakubovska un J. Kordzikovska redakcijas, kura, šķiet, ir precīzāka).

⁶ Jāatzīmē arī S. Škutāna (Škutāns 1974) latgaliski tulkotie Rēzeknes stārstijas 16. gs. dokumenti (pēc D. Dovgjallo materiāliem), kas labi palīdz orientēties 16. gs. vēsturiskajā kontekstā.

dienvidastrumu pierobežas joslu un daļēji ietver 1599. un 1646. gada revīzijās aplūkoto teritoriju.

Pētījumā lietota statistiskā un kartogrāfiskā metode. Visi 1599. gada avotā minētie vietvārdi un personvārdi tika ievadīti *Excel* tabulā, grupējot pa pilsnovadiem, pēc tam, izmantojot *Excel* programmas iespējas, materiāls dažādos veidos analizēts. Izmantojot Vietvārdu datubāzi un Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra (turpmāk – LĢIA) Karšu pārlūku, attiecīgie vietu nosaukumi tika meklēti mūsdienu kartē. Nepieciešamības gadījumā izmantotas arī senākas kartes.

Salīdzinot revīzijas onomastisko materiālu ar mūsdienu karti, mēģināts restaurēt minēto pilsnovadu ģeogrāfiju (robežas, apdzīvotību, novadu iekšējo struktūru – iedalījumu sīkākās vienībās, vietu nosaukumus); atpazīt iespējami senākos vietvārdus un uzvārdus, kas saglabājušies līdz mūsdienām. Latgalē to atvieglo ciemu nosaukumu zināma stabilitāte vairāku gadsimtu garumā. Turpretī Vidzemes viensētu milzīgajā apjomā saziņēt iespējamās „pēdas” no 16. gs. ir diezgan liels izaicinājums. Vispirms tās tika meklētas 20. gs. 30. gadu kartēs, kur pārsteidzošā kārtā vietvārdos atklājās daudzas atbilstes 1599. gadā fiksētajiem īpašvārdiem, un daudzi no iespējamiem senajiem nosaukumiem joprojām ir atrodamī arī mūsdienu kartē.

Rezultāti

Latgales un Vidzemes pilsnovados kopumā 1599. gada revīzijas materiālos minētas mazliet vairāk nekā 900 personas. Lielākajai daļai pierakstīts vārds un uzvārds vai kāds cits papildu apzīmējums, taču dažviet personas nosauktas tikai vienā vārdā. Pilsnovadu apraksti veidoti pēc noteiktas shēmas: vispirms detalizēti raksturotas pils – to atrašanās vieta, izskats, ēkas, inventārs, tuvākā apkārtnē; pēc tam, vadoties pēc kāda jau senāk pastāvoša teritoriāla iedalījuma, nosauktas un sīkāk aprakstītas attiecīgajai pilij piederošās foļvarkas jeb muižas, pagasti, uzskaitītas personas, kas apsaimnieko noteiktas platības. Daudz informācijas var iegūt arī no pilsnovadu robežu aprakstiem.

Grāmatā kā pirmais ievietots **Ludzas (*Lucyn*) pilsnovada** apraksts. Tajā minētas apmēram 100 personas, daudzas no tām sauktas tikai vārdā vai uzvārdā (42 vārdi, 91 uzvārds). Vietvārdiem pievērsta mazāka uzmanība – nosauktas dažas foļvarkas, pagasti, 8 ezeri, viena upe (sk. 1. attēlu raksta beigās). Viegli atpazīstami ir *Lielais Ludzas ezers (Lucen)*, *Diunoklis (Dunaklo)*, *Cirms (Czermo)*, *Runtortas ezers (Runthorta)*, *Peiteļs (Pythel)*, *Kiudolovas ezers (nad jez. Kaduļq)*, kuru nosaukumi arī mūsdienās ir tādi paši. *Mazais Ludzas ezers* saukts *Ilža*. Pie pašas pils izvietojies miestīņš (*miasteczko*) ar kādām 24 mājām un krogu, konkrētas personas netiek minētas.

Ludzas piliņ pieder četras foļvarkas.⁷ Pirmā, bez nosaukuma, atrodas netālu no pils, tai pieder pils pagasts (*pogost zamkowy*), kura stārasts jeb voits ir *Klawin Udra*. Iespējams, tas atradies uz DA no Ludzas ezera, kur mūsdienās ir ciems *Iudri* un netālu arī *Lielie* un *Mazie Trukšāni* – 1599. gadā šajā pagastā reģistrēts kāds *Truxanz z Marcinem*. Vai pēdējam ir kāda saistība ar mūsdienu *Martišu* ciema nosaukumu, pagaidām var tikai minēt. Pārējos personvārdus – *Jakusz Wezen*, *Czodor Brykow*, *Rucznik*, *Joxa*, *Auskin*, *Kuk*, *Mikołaj Klagajs*, *Drugi Klagajs* – grūti saistīt ar vietvārdiem tuvākajā apkārtnē, tomēr kopumā bijušā Ludzas apriņķa teritorijā tiem atbilstošus vietvārdus var atrast (ar konkrētām 1599. gada revīzijā minētām personām tie gan nebūtu saistāmi): *Jakuči*, *Veciņi*, *Čodorāni*, *Brigi*, *Ručusala*, *Kūkoji*, *Klagiši*. Tāpat no bērzgaliešu (*Barsagalscy poddani*) uzvārdiem, kā *Miethulowie*, *Kalwysz*, *Andzyn Lawra*,⁸ *Żelc*, *Kusz*, *Weczanin*, *Skirpan*, *Humul*, *Theyla*, *Maian*, *Zurylo*, *Dzibisz*, *Naudysz*, tikai retais asociējas ar tagadējiem Bērzgales puses vietvārdiem (varbūt *Jaunzeļči*, *Vecināni*), tomēr plašākā apkārtnē atbilstošu vietvārdu ir daudz: *Kaļvi*, *Kaļveiši*; *Andžāni*, *Zelči*, *Kušņerova*, *Škirpāni*, *Komuļteņi*, *Teilāni*, *Žureilas*, *Žurilova*, *Isnauda*.

Ludzas foļvarkai pieder arī t. s. *Zahara pagasts* (*pogost Zacharowski*), vēlākā *Goliševa*,⁹ ko var atpazīt pēc vietas norādes: *pie pašas Maskavijas robežas, uz Krasnogorodkas pusi, Ludzas upes krastā (nad samą granicą Moskiewską, ku Krasnogorodkowi, nad rzeką Łużą)*. Pagasts acīmredzami nosaukts stārasta jeb voita vārdā (*Zachar, starosta albo wójt*). No sarakstā minētajiem personvārdiem tikai dažus var saziņēt mūsdienu kartē tuvākā vai tālākā apkārtnē: *Zachar* – pie *Goliševas* joprojām ir ciems *Zahari*; *Auskin Toros* – pie *Zahariem* ir viensēta *Tarasī*; *Birn kowal* ‘kalējs’ – *Goliševā* ir viensēta *Kaļvi*, bet *Biernāni* ir daudzviet citur Latgalē); *Mikita Pudan* (sal. *Pūdinova Mērdzenes pag.*, *Pūdāni Pildas pag.*), *Marcin Uskiel* (sal. *Uskačova Pildas pag.*), *Punthul* (*Puncuļi Nirzas pag.*); *Opanas Wonuk* (*Oponosi* pie *Kārsavas*, *Vonogi Blontu pag.*) u. c.

Otrā ir *Plisūna foļvarka* (*folwark Pluszyński*), kas atradiesies pie *Plisūna ezera* (konkrētāk nekā nav norādīts). Minētas 29 personas, pārsvarā sauktas vienā vārdā, tikai dažiem ir kāds papildu apzīmējums: *Jurgin Rucki*, *Mik Rundan*, *Czodor*

⁷ 1599. gada revīzijas materiālos par foļvarkām sauktas lielākas administratīvās vienības, iespējams, sinonīms jēdzienam *muiža* (dažviet tieši tā arī norādīts: *fowark albo mojze*); foļvarkai varēja piederēt vairāki pagasti. Vēlāk vārda nozīme mainījies, 19. gs. foļvarkas pārsvarā ir pusmuižas, sīkākas, atsevišķas saimniecības.

⁸ Starp 15 bērzgaliešiem tikai trīs ir pierakstīti divos vārdos: *Bieniowa wdowa* (‘Beņa atraitne’), *Hermann Gary* (‘Hermanis Garais’) un *Andzyn Lawra*, tāpēc šķiet, ka *Lawra* varētu būt precīzējums vārdam *Andzyn*, piem., ‘Laura [dēls]’ vai ‘Andžāns Lauris’ (?), vai tml.

⁹ Nosaukums *Goliševa* (*włość Hołyszowska*) līdz šim zināmajos avotos pirmoreiz parādās 1646. gada Ludzas stārastijas revīzijā. Ar vārdu *hołysz* 17. gs., iespējams, apzīmēti nabadzīgi saimnieki – piem., kādā 1693. gada dokumentā (Довгялло 1899: 213) ir ieraksts: *..należałoby czynszu złotych 20 .., ale hołycz, nie płaci nic* (‘..būtu jāmaksā čīnšā 20 zloti .., bet ir nabags (burt. ‘plikš’), nemaksā neko’).

Midzisz, trīs personas ir ar vienādu uzvārdu (*Andrzej Kurth, Marcin Kurth, Orn Kurth*). No tiem, kas saukti vienā vārdā, tikai daži minēti kristām vārdā (*Jonis, Wasil*, varbūt *Beith*), *Slinka* izskatās pēc iesaukas, bet daudzi atgādina mūsdienu uzvārdus un vietu nosaukumus: *Kalnacz* (*Kalnačova* Pasienes pag.),¹⁰ *Klagajsz* (*Klagaši* Istras pag.), *Mejkszan* (*Meikšāni* Pasienes pag.), *Pira* (*Piragova* Pasienes pag.), *Punciul* (*Punculova* Rundānu pag.) *Lejthan* (*Leitinova* Istras pag., *Leitāni* Lauderu pag.), *Prycan* (*Pricimova* Pasienes pag.), *Zylis* (*Ziļi* Zaļesjes pag.) u. c.

Trešā – Nirzas foļvarka ar pagastu (*folwark Nyrza, pogost Nyrzyński*). Nosaukums acīmredzot pastāvējis jau senāk, jo pagasts netiek saukts stāraista vārdā (šo pienākumu pilda *Jurek Mydzisz*). Vairākas personas ir ar vienādiem uzvārdiem: *Gryško Słowieha* un *Drugi ‘otrs’ Słowieha, Marcin Glagajs* un vēl kāds *Klagajs*.¹¹ Arī te var saskatīt atbilstes tagadējos vietu nosaukumos: *Andrzej Sladzia* (sal. *Sładzeva* Zaļesjes pag.), *Birn na Pikowie* (*Lielā* un *Mazā Pīkova* Brigu pag.), *Zogła* (*Žoglova* Pasienes pag.), *Lithyn* (*Litovskie?* Lauderu pag.), *Rundan* (*Rundanki* Nirzas pag., *Rundāni* Isnaudas pag.) u. c.

Ceturtais foļvarkas – *folwark Kozonow* – atrašanās vieta nav precizēta, šobrīd to var tikai minēt. Pirms Livonijas kariem 16. gs. tur bijusi muižiņa, bet 1599. gadā reģistrēts tikai viens vārdā nenosaukts zemnieks; saimniecība panīkusi, lauki aizauguši, lai gan zeme tur esot laba.

Kopumā Ludzas pilsnovadā minēti šādi uzvārdi (vai tiem pielīdzināmi personas apzīmējumi):

Andrep, Augul, Auskin, Birn, Bryc, Brykow, Buben, Cyrthyn czarny, Danolowicz, Dawxtha, Dumbor; Dzibisz, Dzień (2), Dzierzcz, Ercys, Garajć, Gary, Glagajs, Grybiejko, Humul, Joxa, Kalnacz (2), Kalwysz, Klagajs (3), Klagajsz kowal, Kudyn, Kuk, Kurth (3), Kusz, Lawra, Ledwicz, Lejthan, Lithyn, Maian, Mejkszan, Miethulowie, Mirdz, Moskal, Mundyss, Naudyss, Naudysz, Pajowski, Pesla, Pira, Prusinowicz, Prycan, Pudan, Punciul, Punthul, Rucki, Rucznik, Ruda, Rundan (2), Rycup, Senith, Sesion, Skarbek, Skirpan, Sladz, Slinka, Słowieha (2), Swolban, Talarow, Theyla, Tkacz, Toros, Truxanz, Trybies, Udra, Uskiel, Weczaniin, Wezen, Wonuk, Żelc, Zogła, Zuryło, Zuzier, Zylis, Zyworth.

Lielai daļai var atrast atbilstes tagadējos vietu nosaukumos (sarakstā pasvītroti – O. K.), tomēr tikai retos gadījumos attiecīgo personvārdu ģeogrāfiski var saistīt ar konkrētu mūsdienu vietvārdu. Drīzāk uzvārds asociējas ar plašāku areālu, kur laika gaitā attiecīgais vietvārds ir nostiprinājies. Acīmredzot ciemu nosaukumi Latgalē, kādus tos pazīstam šodien, lielākoties ir stabilizējušies vēlāk nekā ar tiem

¹⁰ Uzvārds *Kalnacz* minēts gan Plisūna, gan Nirzas foļvarkā, turklāt pēdējā ar šādu uzvārdu ir kāds mežsargs (*leśniczy*), kurš apsargājis robežu ar Sebežas zemi (*granice od Siebieża pilnuje*). Ļoti iespējams, ka tas saistāms ar mūsdienu *Kolnačovu* Pasienes pag., kas atrodas tiešā Krievijas un Baltkrievijas robežas tuvumā, augstā vietā, no kurienes teritorija uz austrumiem ir labi pārskatāma.

¹¹ Jāpiezīmē, ka līdzīgu nosaukumu vēl joprojām mēdz rakstīt gan ar *K-*, gan *G-*, piem., *Klagači* jeb *Glagači* Skaistas pag. (lai gan turpat uzvārds *Klagašs* sastopams tikai ar *K-*).

saistītie personvārdi, varbūt ir pat „ceļojuši” tiem līdzī.

Rēzeknes (*Rzeżyca*) pilsnovada apraksts ir plašāks, tajā minētas apmēram 170 personas (90 vārdi, 164 uzvārdi), ap 30 vietvārdu, tai skaitā 5 foļvarkas, kādi 15 pagasti, daži ezeri un upes (sk. 2. attēlu). Tāpat kā Ludzas aprakstā personvārdu saistība ar tagadējiem vietvārdiem nav konkrēta, tomēr nepārprotamu sakarību netrūkst. Arī pie Rēzeknes pils atrodas miestņš, māju skaits nav minēts, bet vārdā nosauktas 25 personas. Pēc piezīmes pie apraksta var noprast, ka vismaz daļa no tiem šeit ir nomitināti ap 1590. gadu pēc Polijas karaļa revizoru pavēles.¹² Nav gan teikts, no kurienes viņi ieradušies vai atsūtīti. Tikai daži no uzvārdiem izskatās poliski (*Obrycki, Olszewski*, atraitnes: *Wojciechowa Dąbrowska, Wojciechowa Dojnowska, Stanisławowa Rychalska*). Par citiem grūti spriest, jo uzvārdos ir arī amatu nosaukumi, kas var būt tulkoti, kā *Hans Tkacz* (pol. *tkacz* ‘audējs’), *Tomek Świec* (sal. pol. *szewc* ‘kurpnieks’), *Piotrowa Cieślina wdowa* (pol. *cieśla* ‘galdnieks’), varbūt vēl kādi senāki, vāciskie amatu nosaukumi, kā *Bartłomiej Stalmach* (sal. vāc. *Stellmacher* ‘ratnieks’), atzīmēts arī kāds vācu tirgotājs *Lelow, niemiec, kramarz*. Daži personvārdi ir pavisam nesaprotami: *Dram, Lowin, Stoga, Jawel*.

Rēzeknes pilij minētas divas foļvarkas.¹³ Pirmā atrodas pils tuvumā, tai pieder daudzi pagasti plašā apkārtnē: Krīvānu (*Krywanow*), Rāznas (*Raziemski*), Sakstagala (*Saxtagolski*), Kašu (*Kaszow*), Varakļānu vai Vārkavas (*Warkow*),¹⁴ Nautrānu (*Nauterański*), Lubānas (*Lubański*); viena pagasta nosaukums nav minēts, varbūt oriģinālā bijis nesalasāms. Otra, Asūnes foļvarka (*folwark Hassoński*), atrodas salīdzinoši tālu no Rēzeknes, pie Drujas zemju robežām. Pa vidu ir plašas sīkāk neaprakstītas teritorijas, kuras dažādos laikos nodotas privātām personām. Par to īsas piezīmes ir pilsnovada apraksta beigās, kur dažas no minētajām teritorijām var atpazīt pēc nosaukuma, piem., Puša (*Puszin*), Ciskodi (*nad jez. Cyskadskiem*), Essenmuīža (*Hessen*), bet pārējo identificēšanai jāņem palīgā citi avoti.

Rēzeknes pilsnovadā 1599. gadā minēti šādi uzvārdi (vai tiem pielīdzināmi personas apzīmējumi):

¹² *..od pp. rewizorów Króla J. M. in anno 1590 do Inflant zesłanych, aby się statecznie sadowili* (Jakubowski, Kordzikowski 1915: 153).

¹³ Dokumentā sastopamas piezīmes arī par senākām Livonijas laika foļvarkām, kas revīzijas gadā bija jau zaudējušas savu nozīmi (piem., Sakstagala pagastā foļvarka atradusies vietā, kur minēti *Spungjanowie* un *Spungian Talkarys*, iespējams, tagadējie Ozolmuižas pagasta *Spundžāni*) vai nodotas privātās rokās.

¹⁴ No ģeogrāfiskā skatpunkta ticamāk ir šo *pogost Warkow* attiecināt uz Varakļāniem jeb kādreizējo *Varku*, kas atrodas blakus citiem 1599. gadā minētajiem Rēzeknes pilsnovada pagastiem. Šaubas rada vienīgi fakts, ka tā piederējusi Altenbokam (kā Varakļānu īpašnieki parasti tiek minēti Borhi) un ka no turienes uz Rīgu pa Daugavu pludināti kokmateriāli un citas preces (šim nolūkam izdevīgāka būtu bijusi Vārkava, kas atrodas pie Dubnas, tuvāk Daugavai; no Varakļāniem ceļš būtu garāks – pa Lubāna ezeru un Aivieksti). Arī aprakstā vienīgais minētais ciems *Wilczani* drīzāk runā par labu Vārkavai, jo kādus 15 km lejpus tās Dubnas labajā krastā joprojām atrodas ciems *Wilcāni*, kur varēja būt atbalsta punkts tirgotājiem (minēts, ka tur bijis krogs). S. Škutāns (Škutāns 1974) *Warkow* saista ar Vārkavu. Tādā gadījumā vēl pētāms jautājums ir par Rēzeknes pilsnovada teritoriju un robežām.

Altembock (3), Aspol, Baltyn, Bartul, Biczan, Biernan, Bludnik, Blunt, Bobies, Bokiell, Brydaug, Brynk, Bucznik, Bujwid (2), Bythymka, Chotkowski, Cieślina wdowa, Cymmerman, Czarwen, Czoczowie, Dąbrowska, Dajlida, Daugowicz, Dojnowska, Dram, Dranica, Dryzel, Dylan, Dyrzan, Eczbach, Firstembergk (2), Freibergk (2), Gadpian, Gajlis (2), Gajman, Gallus, Gilowan, Glinka, Golembiowski, Gorszwan, Gryden, Grydin, Han, Hanckienon, Hawisz, Henik, Hering, Hrubien (2), Irep, Jakow, Jawel, Junt, Juryn, Kadyn, Kasz, Kin, Klowon, Kok, Kowal (2), Kozakow, Kucian, Kuczyn, Kupl, Kurpnik, Laban, Lajran, Lawryn, Lejman (2), Lelow, Lenc, Lewer, Likul, Lithyn, Litwin, Lowin, Malnac, Malnarz, Maszel, Melchier z Santoju, Miec, Miezell, Mondul, Mozg, Mularz, Naruszewicz, Naudysz, Oborski (2), Obrycki, Oczkal, Olszewski, Orgol, Pathmelnik (3), Pieniek, Piteran (2), Pokol, Prycem, Pryxer, Puryca, Reck, Roleff (2), Romul, Rubin, Rucki, Rudyn, Ruszka, Rybinder, Rychalska, Sadurski, Sam, Sej, Skangal (2), Skrobsth, Sleg, Smaugisz, Sobieski (2), Sokotowski, Spielo, Spungian (2), Stabelnik, Stak, Stalder, Stalidzan, Stalmach, Stoga, Stylba (2), Stylp (2), Sumpe, Sypul, Świec, Tkacz, Tuczán, Tywando, Usiacki, Wadz, Wałaski, Werem, Wielgoszowa, Wieterys, Wixen, Zautan, Zyk, Zyl, Zlotarz, Zimel.

Arī te, līdzīgi kā Ludzas pilsnovadā, ir daudz uzvārdu, kas asociējas ar mūsdienu vietvārdiem (piem., *Baļteņi, Biernāni, Čači, Dilāni, Gaileiši, Gorsvāni, Kaši, Kovaļi, Kucines, Leimaņi, Obricki, Skangaļi, Veremi, Zīmeļi*), tomēr tikai dažus var droši saistīt ar konkrētu vietu. Drošākas sakarības var pamanīt t. s. Lubāna pagastā (*pogost Lubański*), kur 1559. gadā minētajiem personvārdiem/ amatiem/ vietvārdiem – *Kurpnik, Skangal, Baltyn kowal, Tuczán, Skangal, pasinek Skangalów* – nelielā teritorijā mūsdienās atbilst Rikavas pagasta *Kūrpinīki* (c.), *Skangaļi* (vs.), *Baļtina* (c.), *Kaļvi* (c.) un Viļānu pagasta *Lielie Tūči* (c.) un *Meža Tūči* (c.) (sk. LĢIA Karšu pārlūku un Vietvārdu datubāzi). Acīmredzot, intensīvāka apdzīvoto vietu nosaukumu formēšanās mūsdienu veidolā notikusi vēlākos gadsimtos, tomēr pamats tam meklējams agrāk. Kā liecina Ilmāra Meža pētījums par uzvārdiem Latgalē (Mežs 2017), šajā pašā apvidū 1935. gadā bija izplatīti arī attiecīgi uzvārdi: *Skangalis, Kalvāns, Kaļva, Tūčs, Mežatučs* u. c.

Daži pazīstami Rēzeknes apkārtnes vietvārdi, kā *Makašāni, Nautrāni, Krīvāni*, 1599. gadā minēti kā plašāku teritoriju (resp., pagastu) nosaukumi. Ar konkrētu ciemu tos var saistīt nosacīti – kā bijušā vai esošā pagasta centra nosaukumu: *Makašāni – Iugolova, Nautrāni – Rogovka* vai *Zaļmuiža*; savukārt nosaukums *Krīvāni* mūsdienās ir izzudis.¹⁵ Vienīgi *Makašāni* vēl 1599. gadā minēti kā varbūtējs ciems: *we wsi albo pogoście Makoszańskim*. 1590. gada revīzijā atzīmēts, ka *Makašānu* ciemā (*w siele Makaszanskim*) četri zemnieki doti Rēzeknes pilij, vēl citi – (*w tymże siele Makoszanskim*) piešķirti kādam Ludvikam Zlotažam vai Zlotanam (*Zlotarz, Zlotan*).

Daugavpils jeb Dinaburgas (*Dynemborgk*) pilsnovada apraksts ir īss, atgādina vispārēju pārskatu, bez sīkākas uzskaites. Iespējams, te bijuši lielāki kara postījumi,

¹⁵ Arī 18. gs. revīzijās minēta *Makašānu, Nautrānu, Krīvānu* voitiste, bet ciemu ar šādiem nosaukumiem nav.

bet varbūt daļa dokumenta nav saglabājusies (grāmatas autori ievadā atzīmē, ka par Dinaburgas pilsnovadu viņu rīcībā esot tikai apraksta nobeigums). Dinaburgas pilsnovadā minētas 39 personas (28 vārdi, 37 uzvārdi), apmēram 25 vietvārdi, tai skaitā 14 foļvarkas, no kurām lielākā daļa jau ir atdotas dažādām personām, vairāki ezeri (sk. 3. attēlu).

1599. gadā pilij palikušas četras foļvarkas. Pirmā, bez nosaukuma, iespējams, atradusies pils¹⁶ tuvumā, un tajā kādam Rogovskim (*Ieronim Rogowski*) piederot sešas tukšaines, kuras saucoties *Lingieniszki*. Mūsdienās Daugavpils apkārtnē vienīgais līdzīgais vietvārds ir *Liginiški* Daugavas kreisajā krastā, tagad Daugavpils teritorijā. Divas foļvarkas – *Severn* un *Jacen* – domājams, atradušās pie ezeriem – *Sivera* un *Jazinka*. Sivera foļvarkā esot divas saimniecības, atrašanās vieta nav precizēta. Jazinka foļvarkā (iespējams, tagadējie *Grāveri*) 1599. gadā tāpat esot tikai divas saimniecības, lai gan pirms krievu iebrukuma (*przed Moskwą*) bijušas 45. Ceturtā foļvarka ir *Lyzyng*, nosaukums līdz mūsdienām nav saglabājies, bet no apraksta var secināt, ka tā robežojusies ar Jazinka foļvarku. Ar abām foļvarkām saistīts kāds Enrihs Grofenbroks (*Enrych Groffenbrock*), pēc kura nāves īpašums pārgājis Jākubam Slavenckim (*Jakub Sławęcki*), taču pagaidām tam saimniekot neļaujot Grofenbroka atraitne. Uzvārds *Groffenbrock* mazliet atgādina *Grāveru* nosaukumu, taču bez papildu izpētes par to spriest ir pārāgri.

Dinaburgas pilsnovadā 1599. gadā minēti pārsvarā lielo zemes īpašnieku un augstāku amatpersonu uzvārdi (vai tiem pielīdzināms personas apzīmējums):

Bandemir, Berg, Berkhorst, von der Borch, Brun, Buthler, Chodkiewicz, Arentho von Dalen, Dannenbergk, von Deniwarde, von Galen-Leenrecht, Gallen, Groffenbrock, Hamban, Horst, Kok (2), Krapenbrock, Kuch, Lyzyng, Mączyński, Niedz, Niepietuszczy, Olderbarmfeldt, Quernstejn, Rogowski, Rydzewski, Saren, Schoderz, Stefanowicz, Sławęcki, Talerman, Talwojsz (2), Warpechowski, Wiganth (2).

Daži no tiem varētu būt saistīti ar mūsdienu vietvārdiem (sk. 3. attēlu), piem., *Arentho von Dalen* asociējas ar Arendoles ciema vārdu, *Hanus Hamban* – ar Ambeļiem, *Krystof Wigant* – ar Vīgantiem, *Herman Schoderz* – ar Šēderi. Rušonas pusē lielas platības esot nopircis kāds pans Butlers (*Buthler*) – mūsdienās Pelēču pagastā ir ciems *Butleri*. 1599. gadā minētais *Kok* pirmajā acu uzmetienā saistās ar Daugavpils pusē mūsdienās izplatīto uzvārdu *Kokins* un apdzīvoto vietu nosaukumiem: *Kokini*, *Kokiniški* (latgaliski *Kuokeni* un *Kuokeniši*), taču senā *Kok* izruna un pieraksta precizitāte nav zināma, līdz ar to par atbilstību grūti spriest. Protams, atsevišķas sakritības var būt nejaušas, taču, ja tādu ir daudz, tas jau liecina par kādām likumsakarībām.

Līdzīgi veidoti ir arī Vidzemes pilsnovadu apraksti. **Kokneses (*Kokenhaus*)** pilsnovads ir lielākais starp Livonijas latviešu daļas pilsnovadiem gan teritoriāli, gan cilvēku skaita ziņā: minētas aptuveni 310 personas (293 vārdi, 309 uzvārdi),

¹⁶ Visticamāk, vecās Dinaburgas pils (tag. Vecpils Naujenes pagastā) apkaimē.

ap 40 vietvārdu, t. sk. 3 foļvarkas, 7 pagasti, 4 ciemi, vārdā nosauktas 14 upes. Salīdzinājumam: **Aizkraukles** (*Aszkarod*) pilsnovadā minētas 66 personas (59 vārdi, 66 uzvārdi), 12 vietvārdi, t. sk. 4 pagasti, 5 upes. **Lielvārdes** (*Lenowarth*) pilsnovadā – 62 personas (47 vārdi, 61 uzvārds), ~20 vietvārdi, t. sk. 6 pagasti, 8 upes. **Salaspils** (*Kirchholm*) pilsnovadā – 34 personas (9 vārdi, 34 uzvārdi), 9 vietvārdi. **Vainižu** (*Wandzel*) pilsnovadā – 111 personas (90 vārdi, 110 uzvārdi), 14 vietvārdi, t. sk. 2 foļvarkas, 4 pagasti, 4 ciemi, daži ezeri.

Neraugoties uz to, ka Vidzemē dominē mājvārdi, kas atšķirībā no Latgales ciemu nosaukumiem varētu šķist mazāk noturīgi, pārsteidzošā kārtā arī Vidzemē mūsdienu kartē var atrast ļoti daudz atbilstmju 1599. gadā minētiem personvārdiem (sk. 4. attēlu) (raksta ierobežotā apjoma dēļ visas atrastās atbilstmes parādīt nevar). Kā jau minēts, attiecīgie vietvārdi vispirms tika meklēti 20. gs. 30. gadu kartē un pēc tam atrasti arī mūsdienu kartē – tas liecina par attiecīgo vietvārdu stabilitāti un iespējamām „saknēm” agrākos laikos. Par seno Vidzemes vietvārdu pazīmēm varbūt varētu uzskatīt līdzīgu mājvārdu atkārtošanos, atvasinājumus ar *Liel-*, *Maz-*, *Kalna-*, *Lejas-* u. tml. Jāatzīmē, ka arī Vidzemē daudzviet pastāv mājkopas ar apvienojošu nosaukumu, kas ļoti atgādina Latgales mazos ciemus.

Šķiet, arī Vidzemē 16. gs. beigās jau bija sākuši veidoties pārmantojami uzvārdi vai tamlīdzīgi dzimtu apzīmējumi. Tā Lielvārdes pilsnovadā 1599. gadā minēts *Jan Zagier*, 1616. gadā Sv. Jēkaba baznīcas grāmatā (Biezais 1957) – *Thomas Sagers* un *Andreas Sagers Lenwardenses* (pie viena bērna kristībām, acīmredzot radnieki). 20. gs. 30. gadu kartē šai apvidū atzīmētas viensētas *Zāgeri* un *Jaunzāgeri*, arī mūsdienās pastāv viensēta *Lielzāgeri*. Līdzīgi – 1599. gadā Lielvārdē reģistrēts *Andrej Stadtulth*, Sv. Jēkaba baznīcas grāmatā 1616. gadā kādā kristību ierakstā kā krusttēvs minēts *Joachimus Standatseth Lenwarden*. Iespējams, vārds *Standatseth* šeit ir saliktenis, kura otrajā daļā ir ‘sēta’, līdz ar to kā uzvārds varētu būt pierakstīts mājvārds, lai gan blakus kā vietas norāde atzīmēta Lielvārde. Šajā pašā ierakstā krustmāte ir *Catharina Kikulseth Ixkulen*, kas varētu būt *Katarīna no Ķikulsetas Ikšķil[iete]*. 20. gs. 30. gadu kartē atrodami: *Lielstaldati*, *Mazstaldati*, mūsdienu kartē: *Lielstaldāti*, *Mazstaldāti*. Līdzīgu piemēru ir daudz. Bieži vecākiem un krustvecākiem ir vienādi uzvārdi – visticamāk, savstarpēji bijuši radnieki. Arī vienā sētā visdrīzāk dzīvoja radnieki. Kas ar vidzemnieku uzvārdiem noticis vēlāk, ir atsevišķi pētāms jautājums,¹⁷ bet to klātbūtne vismaz iedīgli 1599. gada revīzijas materiālos un 17. gs. sākuma dokumentos ir acīmredzama.

Par īpašvārdu pieraksta precizitāti poļu un zviedru revīziju materiālos var spriest, salīdzinot 1599. un 1601. gada ierakstus Vainižu pilsnovadā par vienām un

¹⁷ Vēsturnieks E. Dunsdorfs attiecībā uz 17. gs. zviedru laikiem Vidzemē atzīmē: *Dzimtcilvēka vārds bija arī viņa ciemata vārds, turpretim ienācēja vārds reizēm bija nenoteikts – gan viņa uzvārds, gan vecais ciemata vārds. Vēl 1688. gada 30. janvāra reglāments cīnās pret šo parādību. Reglāmenta 32. pants nosaka, ka domēņu rentniekiem, kā arī zemniekiem jāpanāk, lai zemnieki, kas uzņemas jaunu ciematu, pieņemtu šī ciemata vārdu, nepaturot savu agrāko vārdu* (Dunsdorfs 1938: 157).

tām pašām personām. 1. tabulā apkopoti daži nepārprotami tie paši personvārdi poļu un zviedru versijā, iepretī attiecīgajiem vietvārdiem, kas vēl atrodamī mūsdienu kartē (sk. 1. tabulu).

Pārsteidzoši bagātīgi ir **Igaunijas pilsnovadu** apraksti – gan pašu piļu raksturojumi, gan ciemu un to iedzīvotāju (saimnieku, nodokļu maksātāju) saraksti. Šie saraksti uzbūves ziņā stipri atšķiras no Vidzemes un Latgales sarakstiem, jo ir kārtoti pa ciemiem (Latvijas daļā ciemi šur tur tiek minēti it kā starp citu, bet Igaunijā pārsvarā viss strukturēts pa ciemiem). Tas liek domāt par kādām lielākām vēsturiskām atšķirībām starp igauņu un latviešu zemēm pašā Livonijā, uz kuru fona Vidzeme un Latgale 1599. gadā izskatās ļoti līdzīgas. Ļoti neparasti, atšķirīgi no Latvijas pilsnovadiem, ir tas, ka Igaunijā joprojām ir saglabājušies gandrīz visi 1599. gadā minētie ciemu nosaukumi. Pat nezinot igauņu valodu un īpaši neorientējoties Igaunijas ģeogrāfijā, šos ciemu nosaukumus var atpazīt mūsdienu Igaunijas kartē (sk. 5. attēlu).¹⁸

Vēl dažas piezīmes par vārdiem un uzvārdiem 1599. gada revīzijā

Kristāmvārdu (priekšvārdu) daudzveidība dokumentā nav liela – no ~670 vārdiem tikai 118 ir dažādi, pārējie ir varianti. 62 priekšvārdi sastopami tikai vienreiz. Īpaši jāizceļ vārds *Jānis*, kurš kopā ar vācisko variantu *Hans* fiksēts apmēram 100 personām: *Jan* 46,¹⁹ *Joannis* 4, *Joanness* 2, *Johan*, *Joan*, *Jonis*, *Jans*, *Janel*, *Januk*, *Jen*; *Iwan* 4; *Hans* 43, *Hanus* 8. Starp pārējiem vārdiem visizplatītākais ir *Andris*: *Andrey* 20, *Andrys* 16, *Andris* 2, *Andrej* 7, *Andrzej* 7, *Andres* 3, *Andreas* 2, *Andrzej*, *Anrej*, *Andzyn*. Ar 44 pieminējumiem seko Mārtiņš: *Martyn* 25, *Marcin* 13, *Martin* 3, *Martinii*, *Martt*, *Martysz*. *Pēteris* minēts 35 reizes: *Peter* 26, *Piotr* 5, *Piter* 4. Mēģinot saskaņot iespējamās izlokšņu atšķirības starp Vidzemes un Latgales pilsnovadiem, var pamanīt, ka forma *Piter* fiksēta tikai Latgalē, kur tā sastopama arī uzvārdā: *Piteran*, *Pitheran*. Tāpat *Jonis* un *Thumin* pierakstīti Ludzas pilsnovadā; savukārt *Tum* fiksēts Aizkrauklē. Tomēr jāņem vērā, ka dokumenta sastādītāji, visticamāk, vietējo valodu īsti nemācēja, daudz centās tulkot, pierakstīt sev ierastākās formās, līdz ar to drošus secinājumus šai ziņā izdarīt nevar. Drīzāk pamanāmas ir cita veida teritoriālas atšķirības, piemēram, Vainižu pilsnovadā ir vairāk ļoti īpatnēju, iespējams, lībiešu vai igauņu personvārdu (*Kolk*, *Paim*, *Pill*, *Soyga*), Rīgas tuvumā ir daudz vācisku vārdu, un pat uzvārda vietā vairākkārt atzīmēts *Niemiec* ‘vācietis’. Tikai uz Latgali attiecas uzvārds *Pathmelnik* (sal. latg. *patmaļņiks* ‘dzirnavnieks’), kas fiksēts Rēzeknes pilsnovadā.

¹⁸ Starp citu, tikai mazliet senākajā 1582./83. gada Kurzemes bīskapijas „vaku grāmatā” (Arbusow 1924) arī viss strukturēts pa ciemiem. Iespējams, ka šie ciemi bija administratīvas vienības, līdzīgi Vidzemes pagastiem, tomēr tieši kā ciemi, ar vairāk vai mazāk atpazīstamiem nosaukumiem, tie ir saglabājušies līdz mūsdienām (ko nevar teikt par Vidzemes senajiem pagastiem).

¹⁹ Cīpurs aiz vārda norāda pieminējumu kopskaitu Vidzemes un Latgales pilsnovados (Igaunijas pilsnovadi šajā aspektā netika pērtīti).

Jāatzīmē arī daži 1599. gadā reģistrētie personvārdi, kuri vēlāk bieži sastopami uzvārdos un vietu nosaukumos. Piem., *Vilhelms* visbiežāk pierakstīts kā *Wilem* (arī *Wilhelm, Wilchelm*), ir mūsdienu uzvārda *Viļums* pamatā; vietvārdi ar *Viļum-* satopami visā Latvijā. Variācijām bagātais personvārds *Nikolajs* (*Klaus, Nickel, Nickel, Nike, Nikic, Nixel*) arī bieži izmantots vietvārdu veidošanā. Interesanti, ka mūsdienās vietvārdi ar sakni *Klāv-* (*Klāvi, Klāviņi, Klāvāni*) sastopami visā Latvijā, izņemot Latgali; arī 1599. gadā *Klaus* bijis izplatīts tikai Kokneses un Vainižu pilsnovadā, bet ne Latgalē.²⁰ Toties citi šī paša vārda atvasinājumi, kā *Nikas, Nikšas, Nikiņi*, sastopami visā Latvijā. Vārds *Laurentijs* jau 16. gs. sastopams divos patstāvīgos personvārdos – *Lauris* (*Laur, Laures, Laurenc, Lorenc, Lauryn*) un *Brencis* (*Brenc, Brencz*), turklāt abi ir populāri vietvārdos visā Latvijā (*Lauri, Laurenči, Brenci, Brenči, Brenčiški*). 1599. gada revīzijā lasāmi arī personu priekšvārdi, kas toreiz varēja nebūt retums, tomēr mūsdienās vairs netiek lietoti kā personvārdi un ir atpazīstami vienīgi uzvārdos un vietu nosaukumos. Viens no tādiem ir *Beits* (*Beyth, Beyt, Beytt*), kas visvairāk izplatīts bija Kokneses pilsnovadā, kur no tā atvasināts arī uzvārds (*Hermann Beytan*), kā arī Ludzas pusē (*Beyth*). Mūsdienās vietvārdi ar *Beit-* saknē sastopami visā Latvijā. Tāpat īpatnēji, jau izzuduši, personvārdi ir *Birn, Biryn, Orn, Ornis, Armen*, kas varētu būt mūsdienu vietvārdu un uzvārdu, kā *Bīriņi, Biernāni, Byryns, Orniški, Ārnīši, Orneiši, Arnicāni, Orneicāni, Ārmaņi* pamatā.

Ievēribas cienīga toties ir **uzvārdu** (vai citu precizējošo, personas apzīmēšanai lietoto vārdu) daudzveidība – no 902 uzvārdiem 684 ir dažādi, no tiem 543 sastopami tikai vienreiz. Līdzīgi kā Latgalē, arī Vidzemē daudzos tālaika uzvārdos var atpazīt mūsdienu vietu nosaukumus. Parasti uzvārds minēts aiz vārda, reti otrādi. Atšķirībā no priekšvārdiem, kas vienmēr apzīmē tikai vienu konkrētu personu, uzvārdi nereti tiek attiecināti uz kādu cilvēku grupu – rakstīti daudzskaitlī (piem., *Biernanowie, Miethulowie, Spungjanowie, pasinek Skangalów*) vai kā citādi norādot, ka runa ir par vairākām personām (*potomkowie Rydzewskiego ‘Ridzevska pēcteči’, z bratem ‘ar brāli’, z synem ‘ar dēlu’*). Apskatītajos avotos netrūkst pazīmju, ka vienādi uzvārdi mēdz būt radniekiem un tiek arī pārmantoti.

Kā uzvārds visbiežāk (bet tikai 9 reizes un gandrīz visi Vainižu pilsnovadā) dažādos variantos ir minēts *Jaunzemnieks* (*Jaunzemik, Jaunzemek, Jaunzemck, Janzemik, Jan Zemlik, Jan Zenck, Jawno Zenimk, Jauzeme, Jauzemek*). Visticamāk, tas ir uzvārda vietā pierakstīts zemnieka statusa apzīmējums – jaunā vietā apmeties zemnieks uz dažiem gadiem ticis atbrīvots no nodokļiem (sal. Dunsdorfs 1938: 157). Bieži (bet tikai 6 reizes) uzvārda vietā tiek rakstīts *kalējs* tā poliskajā variantā *Kowal*, Ludzas pilsnovadā arī no vietējā varianta *kaļvs* atvasinātais *Kalwysz*. Pārējie uzvārdi atkārtojas vēl retāk un lielākoties ir unikāli.

Šie vārdu un uzvārdu skaita aprēķini, protams, ir aptuveni, jo reizēm vārdu grūti atšķirt no uzvārda, sevišķi, ja persona nosaukta tikai vienā vārdā – vai tas

²⁰ Varbūt jau 16. gs. Latgalē bija zināms vārds *klāvs* ar nozīmi ‘kūts’, tad saprotams, ka šāds personvārds tur nevarēja pastāvēt.

ir vārds, iesauka, amats vai uzvārds? Dažkārt divkomponentu personvārdiem pat nav iespējams izšķirt, kurš ir vārds, kurš domājams kā uzvārds, piem., *Wixyn Sam, Wirbagal Askruba, Trynda Kaywin, Peple Pun, Kapen Mackie, Lodzien Gajlis*). Pa retam gadās arī aprakstoši apzīmējumi, piemēram, *Lewer niewidomy* ‘neredzīgais’, *Piotr bez nogi* ‘bez kājas’, bet tādu nav daudz, ja neskaita iesaukveidīgos antroponīmus.

Senie amati un ar saimniecību saistītie termini uzvārdos un vietvārdos

Revīzijas materiālos sniegti sava laika amatu nosaukumi, kas nereti pierakstīti kā uzvārdi. Iespējams, daļa no tiem jau varēja būt uzvārdi; daļa vēlāk sastopami gan uzvārdos, gan vietu nosaukumos. Līdzās poliski tulkotiem amatu nosaukumiem (piem., *kowal* ‘kalējs’, *tkacz* ‘audējs’, *karczmarz* ‘krodzinieks’) ļoti daudz ir vācisku un latvisku apzīmējumu, dažus pierakstītāji, šķiet, nav atpazinuši kā amatus.

Katrā pagastā ir savs stārstas jeb vecākais (sal. vāc. *Starost*, pol. *starosta* ‘vecākais’). Parasti tas norādīts atsevišķi aiz personvārda nepārprotami kā amata nosaukums, piemēram, *Talwojsz, starosta* (Dinab.²¹); *Armen Dryzel, starosta albo wójt* (Rēz.), bet reizēm arī kā uzvārds, piemēram, *Hans Starost*, īpaši atzīmējot bijušos (?) stārstus: *Jak Wectarost, Tomes Wectarost* (Vain.). Igaunijā *stārastam* ir cits apzīmējums – *wardej* vai *kubies*, un arī tie mēdz būt pierakstīti kā uzvārdi (*Lauryk Wardej; Kubies Rylle, wójt*). Arī pagasts tiek saukts attiecīgi – *wardejstwo* vai *kubiestwo*.

Vainižu pilsnovada uzvārdā *Kylter* var atpazīt ‘šķilteru’²² (1601. gada zviedru revīzijā pierakstīts kā *Schilter*). Gan Vidzemē, gan Latgalē ir Leimaņi:²³ *Leymani* (Salasp.), *Peter Koenikk Leyman* (Salasp.), *Anthus i Wasil Lejmanowie* (Rēz.). Livonijas laika amatpersonu nosaukumi varētu būt arī citos uzvārdos: *Rychter* (Kokn.) (sal. vācu *Richter* ‘tiesnesis’), *Hoffman* (Kokn.) (sal. vācu *Hof(f) mann* ‘pārvaldnieks, pārzinis’). Vainižos pierakstīts kāds *Andrys Karywer*, acīmredzot ‘karavīrs’, Rēzeknes pilsnovadā – *Stabelnik*, ar piezīmi *trębacz*, kas poliski nozīmē ‘taurētājs’, tātad – stabulnieks acīmredzot varēja būt ne tikai ‘muzikants’, bet arī taurētājs karaspēkā. Vainižos kāds *Jan Nieśmieliński* ir *puszkarz zamkowy* (pol. burtiski ‘pils lielgabalniece’). Iespējams, līdzīgi ir cēlies ciema nosaukums *Puškari* (pie Valmieras).

Citi amati uzvārdos 1599. gadā sastopami ļoti bieži, turklāt atšķirības šai

²¹ Šeit un turpmāk lietoti pilsnovadu nosaukumu saīsinājumi: Dinab. – Dinaburga, Rēz. – Rēzekne, Ludz. – Ludza, Kokn. – Koknese, Lielv. – Lielvārde, Aizkr. – Aizkraukle, Salasp. – Salaspils, Vain. – Vainiži.

²² *Šķilteris* (no lejasvāc. *schilter*, vāc. *Schildreiter* ‘bruņots jātnieks’) – pagasta vecākā (vagara) un stārusta palīga apzīmējums Livonijā kopš XVI gs. (Vēstures enciklopēdiskā vārdnīca, <http://vesture.eu/>).

²³ Leimaņi – no lejasvāc. *Leiman*, vāc. *Lehnsman* ‘lēņa vīrs’ – vietējās izcelsmes mazie vasaļi jeb ‘vasaļu vasaļi’ Livonijā.

ziņā starp Latgales un Vidzemes pilsnovadiem nav lielas, ja nu vienīgi Vidzemē ir vairāk vācisko variantu. Populārākais amats uzvārds ir kalējs, pierakstīts dažādās valodās (sal. latg. *kaļvs*, pol. *kowal*; vāc. *Schmied* ‘kalējs’), piem., *Kalwysz* (Ludz.), *Kowal* (Rēz.); *Matys Kowal* (Kokn.), *Kowal Lodyn* (Lielv.), *Klaus Szmith* (Kokn.), *Jan Klynszmedt* (Vain.). Daudz ir galdnieku, namdaru (sal. pol. *cieśla*, liet. *dailidė* ‘galdnieks’, vāc. *Zimmermann* ‘namdaris’): *Henryk Cymmerman* (Rēz.), *Andrys Tymerman* (Vain.), *Hans Dajlida* (Rēz.), *Cieślina wdowa* (Rēz.); tāpat – ratnieku: *Rathnik* (Aizkr.), *Stalmach* (Rēz.) (sal. vāc. *Stellmacher* ‘ratnieks’), *Andrys Rathniczan*, *Jakób Rathniczan*, *wójt* (Kokn.). Iespējams, daļa no tiem ir uzvārds, bet ne vairs amata nosaukums. Vēl ir minēti mucinieki: *Peter Mucnik* (Kokn.), *Martin Mucznik* (Aizkr.); audēji (sal. pol. *tkacz*, latv. novec. *vēvers* ‘audējs’): *Hans Tkacz* (Rēz.), *Marcin Tkacz* (Ludz.), *Piotrowa tkaczowa wdowa* (Kokn.), *Tkacz* (Vain., Salasp.); *Jachim Wewer* (Kokn.), *Wewer* (Salasp.); ādmiņi (sal. vāc. *Kürschner*, pol. *kuśnierz* ‘ādmis’): *Andrzej Kuśnierz* (Kokn.); kurpnieki: *Mathys Kurpnik* (Kokn.), *Kurpnik* (Rēz.), *Tomek Świec* (sal. pol. *szewc*, senāk arī *szwiec*, *świec*, ‘kurpnieks’) (Rēz.); dzirnavnieki (sal. latg. *patmalis* ‘dzirnavas’): *Jan Pathmelnik*, *Jurgi Pathmelnik*, *Laur Pathmelnik* (Rēz.); mūrnieki: *Murnik alias strycharz* (Ludz.); *Januk mularz* (Rēz.); zvejnieki: *Andrys Weynig*, *Matys Weynig*²⁴ (Vain.). Uzvārds saziņējams arī pa kādam klētniekam: *Klaus Kletnik* (Vain.); rijniekam: *Lenis Rynik* (Lielv.), krodziniekam (sal. pol. *karczma* ‘krogs’): *Piotr Karczmarz* (Kokn.) utt.

Igaunijā, Peltsamā (*Iberpol*) pils aprakstā amati ir bagātīgi pārstāvēti uzvārdu vietā, turklāt tulkoti poļu valodā: *Krysztoff Kucharz* (pol. *kucharz* ‘pavārs’), *Maciek Piekarz* (pol. *piekarz* ‘cepējs, maiznieks’), *Piotr Garncarz* (pol. *garncarz* ‘podnieks’), *Hanus Rybak* (pol. *rybak* ‘zvejnieks’), *Piotr Propornik* (dienesta pakāpe karaspēkā²⁵), *Marcin Złotnik* (pol. *złotnik* ‘zeltkalis’); Vīlandes pilsnovadā parādās arī *Moiznik Macz*, *Moyznik Hancz*, kas sasaucas ar Dinaburgas pilsnovadā minētajiem muižu apzīmējumiem *mojza*, *mujža* un vēlāko gadsimtu revīzijās minēto uzvārdu *Muzyznik* (piem., *Довгялло* 1899: 161) u. tml. Iespējams, vārds *muižnieks*, *muižinīks* varēja nozīmēt ko citu nekā piederību muižniecībai.²⁶

Atgriežoties pie Igaunijā minētā zeltkaļa (*Złotnik*), šķiet, ar šo amatu varētu būt saistīts arī Rēzeknes novada Veremu un Audriņu pagasta ciema nosaukums *Zeltiņi*. Uzvārds *Zeltiņ* vairākām personām toreizējā Makašānu pagastā pierakstīts 1712. gadā, bet tā vēsture varētu iesniegties jau 1590. un 1599. gadā, saistībā ar šajā apvidū minēto Ludviku Zlotažu jeb Zlotanu (*Zlotarz*, *Zlotan*). Poļu vārds *zlotarz*, *złotnik* tiek skaidrots kā ‘zeltkalis’, mūsdienu izpratnē ‘juvelieris’, latīniski *aurifaber*;²⁷

²⁴ Atpazīti kā zvejnieki 1601. gada zviedru revīzijā, kur tie minēti ar uzvārdu *Schweynick* un piezīmi *fischers* (sal. vāc. *Fischer* ‘zvejnieks’).

²⁵ Varbūt ‘karodznieks’, sal. senslāvu *npánopř* ‘karogs’.

²⁶ Vēstures enciklopēdiskā vārdnīca (<http://vesture.eu/>) to komentē šādi: *Tā kā Livonijā vasaļus nešķiroja pēc etniskās izcelsmes, arī brīvzemniekus un Leimaņus pielīdzināja vācu sīkmuižniekiem, kas izskaidro, kāpēc latviešu tautasdziesmās bieži apdzied bāliņa muižu, kā arī uzvārds un māju nosaukumos bieži sastopams muižnieks.*

²⁷ *Encyklopedia staropolska*, IV sēj., 501.–504. lpp.

šajā gadījumā tas varēja būt amata nosaukums, ko tulkoja pēc vajadzības. Zīmīgi, ka vietvārds *Zeltiņi* ir izplatīts arī citur Latvijā, un, iespējams, dažos gadījumos tā vēsture varētu iesniegties Livonijas laikos, sevišķi, ja tie atrodas seno piļu tuvumā. Šai kontekstā Vainižu pilsnovadā 1599. gadā fiksētie *Auri*, kas mājvārdā saglabājušies līdz mūsdienām, arī ļoti atgādina latīnisko *aurifaber* ‘zeltkalis’.

Visbeidzot, Igaunijā ir daudz tulku: *Jakusz Thumacz*, *Offanas Thumacz*, *Pojecki Marcus*, *thumacz* (pol. *thumacz* ‘tulks’), *Tolke Jak* (sal. ig. *tõlk* ‘tulks’). Savādi, ka Latvijas pusē tulks kā amats vispār netiek minēts, vienīgie uzvārdi ar iespējamu sākotnējo nozīmi ‘tulks’ varētu būt: *Andrej Tolmacz* (Lielv.) (sal. pol. *thumacz*, vāc. *Dolmetscher*, agrāk arī *Tolmetsch* ‘tulks’) un *Spungian Talkarys* (Rēz.), kurš nez kāpēc izcelts citu *Spunģānu* (*Spungianowie*) vidū.

Uzvārda vietā gadās arī varbūtējas iesaukas: *Hermann Gary* (Ludz.), *Klaus Garymarten* (Vain.), *Zergogulów* (Lielv.), *Slinka* (Ludz.). Pēdējais kā uzvārds minēts vairākām personām vēl 1646. gada Ludzas stārstijas inventārā (Brežgo 1944) un redzams sādžu nosaukumos *Слинково* un *Тоза Слинкова* 1654. gada „skrierveru grāmatā” (Brežgo 1927), bet jau pēc gadsimta, 1765. gada revīzijā un vēlāk, vairs nav sastopams.

Biežāk Igaunijā, bet šur tur arī Latvijā, uzvārda vietā norādīts tēva vārds, piem., *Andrys Nikedels* (Vain.); tautība: *Dawid Niemiec*, *Hans Niemiec* ‘vācietis’ (Lielv.); *Peter Polith* ‘polītis, polis?’ (Kokn.); *Iwan Moskal* ‘maskalis, resp., krievs’ (Ludz.); *Bartholomaei Prussak* ‘prūsis’ (Kokn.); iespējams, ka uzvārdi – *Lithyn* (Ludz., Rēz.), *Lejthan* (Ludz.) – norāda uz lietuviešiem.

Secinājumi

Kā tad izskatās Latgales vietvārdi un personvārdi 1599. gada revīzijā uz visas Livonijas fona? Vispirms jāatzīmē, ka Livonijas latviešu daļas – Latgales un Vidzemes – pilsnovadu apraksti savā ziņā ir līdzīgi: personas uzskaitītas pa pagastiem, muižām, foļvarkām u. tml. Vērojama tendence pēc iespējas visiem pierakstīt vārdu un uzvārdu (gandrīz vienmēr pirmais rakstīts vārds, pēc tam uzvārds). Šajā ziņā tie stipri atšķiras no Igaunijas pilsnovadu aprakstiem: ja Latvijas daļā ciemi tikai šur tur ir minēti it kā starp citu, tad Igaunijā pārsvarā viss strukturēts pa ciemiem, turklāt šo ciemu nosaukumi joprojām ir atpazīstami mūsdienu kartē. Arī Igaunijā pārsvarā ir divkomponentu personvārdi, bet kā pirmais ļoti bieži minēts uzvārds (vai kāds cits diferencējošs apzīmējums), pēc tam vārds.

Daudzie ciemu nosaukumi mūsdienu Latgalē pretstatā mājvārdiem Vidzemē acīmredzot ir vēlāko gadsimtu rezultāts, bet 16. gs. apdzīvotības struktūra Latgalē un Vidzemē bija līdzīga (toties atšķirīga no Igaunijas): daudzas sīkas izkaisītas mājkopas, kas vēlāk Latgalē, palielinoties iedzīvotāju skaitam, izauga par ciemiem. Iespējams, ka 1599. gada uzvārdos slēpjas arī daudzi vēl senāki vietu nosaukumi, lai gan kopumā šajos materiālos nav pamanāma izteikta tendence veidot uzvārdus no vietu nosaukumiem, drīzāk otrādi.

Mūsdienu Vidzemes kartē, lai cik tas liktos dīvaini, var atrast vairāk „pēdu” no 1599. gadā minētajiem īpašvārdiem nekā Latgalē, turklāt Vidzemē šīs atbilstes ir konkrētākas. Iespējams, to var izskaidrot ar mājvietu dokumentēšanu un kartēšanu 17. gs. zviedru revīzijās. Latgalē intensīvs apdzīvoto vienu nosaukumu veidošanās process vērojams 18. gs., arī pirmā lielmēroga kartēšana norisinājās gadsimtu vēlāk nekā Vidzemē – 1784. gadā.

Negaidīti daudz ir uzvārdu/ vietvārdu, kas sastopami gan Latgalē, gan Vidzemē, piemēram, *Beitāni/ Beitēni, Beiti, Brici, Breidaki/ Brīdaki, Dauguļi, Paņķāni, Prikņi* u. c. Arī tas liecina par kādu kopīgu „telpu”, kurā šie nosaukumi veidojās.

Uzvārdu veidošanās sākumi, šķiet, visā Livonijā bija līdzīgi, 1599. gadā poļi un 1601. gadā zviedri turpina Livonijā aizsākto paradumu līdzās kristāmvardam rakstīt vēl kādu precizējošu vārdu, kas varēja būt kopīgs lielākai ļaužu grupai, piemēram, ģimenei, dzimtai u. tml. Pēc Livonijas sadalīšanas Poļu Inflantijā jeb Latgalē tie turpināja attīstīties tāpat kā Polijā, Lietuvā, turpretī zviedru Vidzemē lielāka vērība acīmredzot veltīta mājvietu nosaukumiem, tāpēc liela daļa iedzīvotāju līdz pat 19. gs. te palika bez uzvārdiem.

AVOTI

Pamatavots

Jakubowski Jan, Kordzikowski Józef, red. (1915). *Rewizya Inflancka 1599 r. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. Tom XIII. *Inflanty*. Część I. Warszawa.

Citi avoti

Academic dictionaries and encyclopedias. <http://www.deacademic.com>, sk. 04.01.2018.

Arbusow, Leonid (1921). Studien zur Geschichte der lettischen Bevölkerung Rigas im Mittelalter und 16. Jahrhundert. *Latvijas Augstskolas Raksti* 1 (01.01.1921), Rīga: Latvijas augstskola, 76–100.

Arbusow, Leonid (1924). Ein Verzeichnis der bäuerlichen Abgaben im Stift Kurland (1582/83). *Latvijas Universitātes Raksti* 10, Rīga, 163–286.

Arbuzovs, Leonids (1920). Peezīmes par 16. gadu simteņa vecakajeem latveešu literaturas peeminekļeem: Visagrakee rokkraksti latveešu valodā kopš 1558. g. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 1. 34–47.

Ābers, B[enno] (1943). Kalēju amati Rīgas vēstures avotos un latviešu tautas dziesmās. *Latvju Tautsaimnieks* 15–16. 243–245.

Biezais, Haralds (1957). *Das Kirchenbuch der St. Jakobskirche in Riga, 1582–1621*. Uppsala: Lundequistska bokhandeln; Wiesbaden: Otto Harrasowitz.

Blese, Ernests (1924). Mūsu uzvārdu pētīšanas uzdevumi. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 8. 163–171.

Brežgo, Boļeslavs (1927). 1654. gada „Piscovaja kņiga” Latgalē. *Filologu biedrības raksti* VII. Rīga, 101–109.

Brežgo, Boļeslavs (1944). *Latgolas vēstures materiali*. Daugavpils: Vl. Lōča izdevnīceiba.

Bruiningk Hermann, Busch Nicolaus (ed., 1908). *Livländische Güterunkunden (aus den Jahren 1207 bis 1500)*. Riga.

- Dunsdorfs, Edgars (1938). Vidzemes arklu revīzijas 1601.–1638. *Latvijas Universitātes Raksti*. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes sērija, IV sēj. Nr. 1.
- Fahlbusch, Fabian, Peschke, Simone (2016). Familiennamen nach Beruf und persönlichen Merkmalen/ *Deutscher Familiennamenatlas*. Band 5. Berlin/ Boston: De Gruyter.
- Gloger, Zygmunt (1900–1903). *Encyklopedia staropolska I–IV*. Warszawa: Druk P. Laskauera i W. Babickiego. <http://literat.ug.edu.pl/~literat/glogers/index.htm>, sk. 04.01.2018.
- Karšu izdevniecības „Jāņa sēta” Karšu pārļūks. <https://balticmaps.eu/>, sk. 04.01.2018.
- Latvijas Vietvārdu datubāze. <http://vietvardi.lgia.gov.lv/>, sk. 04.01.2018.
- LĢIA – Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Karšu pārļūks. <http://kartes.lgia.gov.lv/karte/>, sk. 04.01.2018.
- Mežs, Ilmārs (2017). *Latviešu uzvārdi arhīvu materiālos: Latgale*. Rīga: Latviešu Valodas aģentūra.
- Schadewaldt, Daphne, Bearb. (2018). *Kurländische Güterurkunden*. Datenbank, <https://www.herder-institut.de/bestaende-digitale-angebote/datenbanken/kurlaendische-gueterurkunden.html>, sk. 04.01.2018.
- Stikāne, Vija (2012). *Sieviete Livonijas sabiedrībā viduslaikos un Jauno laiku sākumā 13.–16. gs.* Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, Vēstures un filozofijas fakultāte.
- Škutāns, Stanislavs (1974). *Dokumenti par klaušu laikim Latgolā*. [Minhene]: Latgaļu izdevniecība.
- Švābe, Arveds (1933). Die älteste schwedische Landrevision Livlands (1601). *Latvijas Universitātes Raksti*. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes sērija, II sēj., Nr. 3. 337–596.
- Vēstures enciklopēdiskā vārdnīca*. <http://vesture.eu/>, sk. 04.01.2018.
- Zeps, Valdis (1972). Kū līcynoņ 1654. goda Piscovaja kņiga par Latgolu. *Acta Latgalica* 4. [B. v.]: Latgaļu Pētņiceibas instituts, Latgaļu izdevņiceiba, 124–127.
- Беляшевский, Николай (1900). Материалы по истории Прибалтийского края, хранящиеся в архивах бывшего финансового управления Царства Польского. *Труды Десятого Археологического съезда въ Ригѣ 1896*. Т. III. Москва: Типографія Г. Лисснера и А. Гешеля, 67–91.
- Довгялло, Дмитрий (ред., 1903). *Историко-юридическіе матеріалы, извлеченные изъ актовъ книгъ губерній Витебской и Могилевской*. Вып. 31. Витебскъ: Губернская Типо-Литографія.
- Довгялло, Дмитрий (ред., 1899). *Историко-юридическіе матеріалы, извлеченные изъ актовъ книгъ губерній Витебской и Могилевской*. Вып. 27. Витебскъ: Губернская Типо-Литографія.

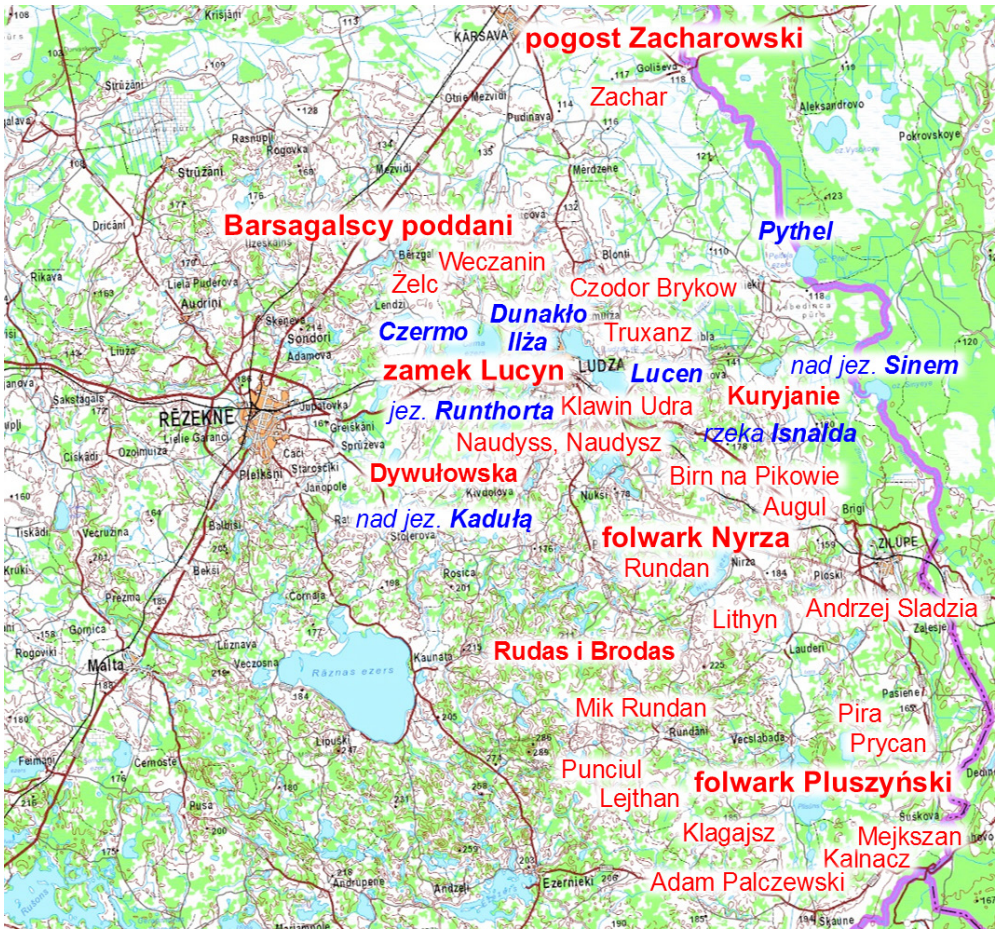
1. tabula. *Dažu 1599. un 1601. gada revīzijās minēto personvārdu iespējamā atbilstība mūsdienu vietvārdiem (īpaši mājvārdiem) kādreizējā Vainižu pilsnovadā*

Table 1. *The possible correspondence of some proper names mentioned in 1599 and 1601 census to modern place names (especially names of farmsteads) in the former Vainiži castle area*

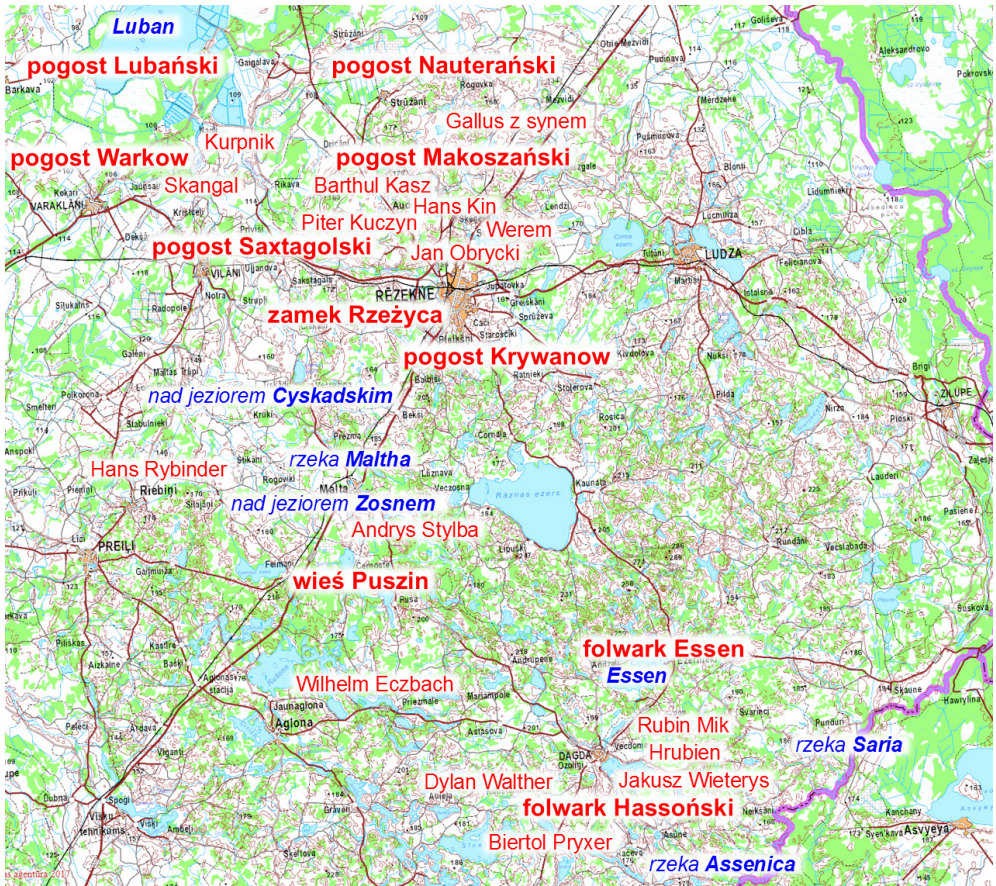
Personvārds 1599. gada poļu revīzijā (Jakubowski, Kordzikowski 1915)	Personvārds 1601. gada zviedru revīzijā (Švābe 1933)	Vietvārds 20. gs. 30. gadu kartē M 1:75 000	Vietvārds mūsdienu kartē* (2018)
<i>Hans Aur</i>	<i>Hanns Sauwr</i>	<i>Auris</i> (vs.)	<i>Auri</i> (vs.)
<i>Soyga Rydmecz</i> <i>Tomas Rydmecz</i>	<i>Sohr Remmeß</i> <i>Tomas Remmes</i>	<i>Rimacis</i> (vs.)	<i>Rimači</i> (vs.)
<i>Pill</i>	<i>Jacob Puhll</i>	<i>Pillis</i> (vs.)	<i>Piļli</i> (vs.)
<i>Matys Weyng</i>	<i>Mattieß Schweynick</i>	<i>Zvejnieki</i> (vs.) <i>Zvejnieku ez.</i>	<i>Kalnzvejnieki</i> (vs.) <i>Zvejnieku ez.</i>
<i>Andrys Melki</i>	<i>Andreas Melck</i>	<i>Melka</i> (vs.)	<i>Melkas</i> (vs.)
<i>Klaus Kletnik</i>	<i>Clauwes Kleettnick</i>	<i>Klētnieks</i> (vs.)	<i>Klētnieki</i> (vs.)
<i>Tomas Piper</i> <i>Bertmes Piper</i>	<i>Thomas Piper</i> <i>Bartelmeuß Piper</i>	<i>Pipars</i> (vs.)	<i>Pīpari</i> (vs.) <i>Mazpīpari</i> (vs.)
<i>Jan Klynszmedt</i>	<i>Jaen Kleinschmidt</i>	–	<i>Kliesmītes</i> (vs.) ¹
<i>Andrys Pergiell</i>	<i>Andreas Pergull</i>	<i>Purgailis</i> (vs.)	<i>Purgaiļu purvs</i>
<i>Laures Kraul</i>	<i>Laurens Krauwell</i>	<i>Kraulis</i> (vs.) <i>Veckraulis</i> (vs.)	<i>Veckrauļi</i> (bij. vs.)
<i>Andres Tau</i>	<i>Andreas Towe</i>	<i>Taumežs</i> (vs.)	<i>Taumeži</i> (vs.)
<i>Jurgen Tels</i>	<i>Jaen Telß,</i> <i>Thomas Telß</i>	<i>Telši</i> (vs.)	<i>Telši 1</i> (vs.) <i>Telši 2</i> (vs.)
<i>Jak Issalkal</i>	<i>Jacob Weselka</i>	<i>Iesalkājas pmž.</i>	<i>Lejasiesalkājas</i> (vs.)
–	<i>Peter Kenne</i>	<i>Ķenis</i> (vs.)	<i>Ķeņi</i> (vs.)
<i>Kithys pogost</i>	–	<i>Ķīts</i> (vs.) <i>Mazķīts</i> (vs.)	<i>Lejasķītas</i> (vs.) <i>Lielķītas</i> (vs.)

* Pēc Latvijas Vietvārdu datubāzes un LĢIA Karšu pārļūka datiem 2018. gada janvārī.

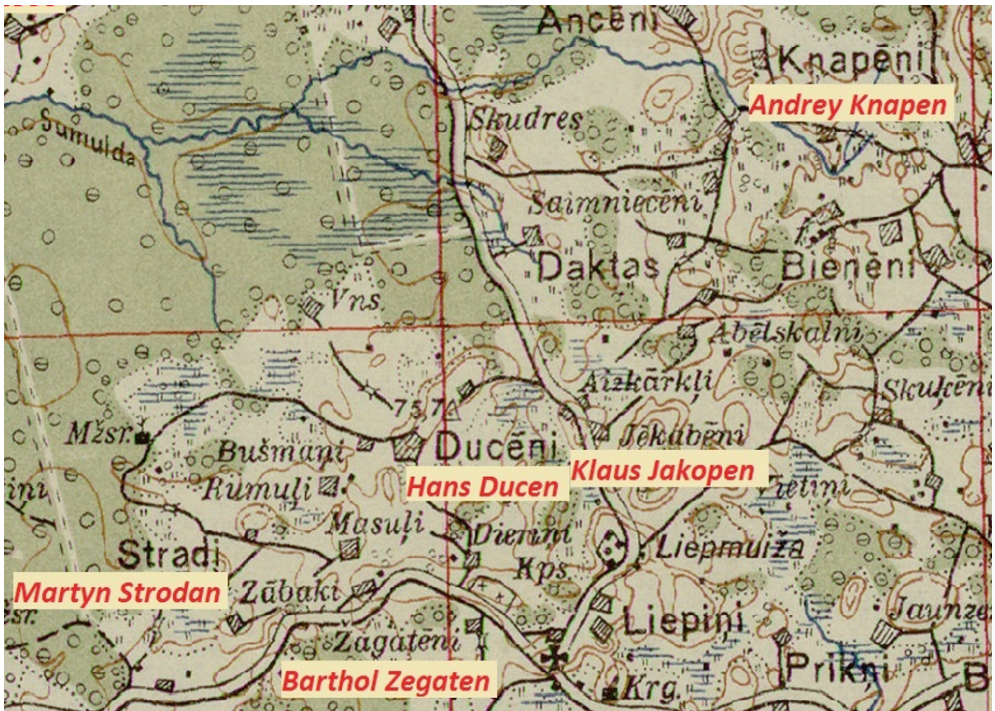
¹ Tikpat sens un līdzīgi radies – no vācu *Kleinschmidt*, burtiski ‘mazkalējs’, bet ar nozīmi ‘sīku lietu kalējs’, ‘atslēgu kalējs’, arī ‘atslēdznieks’ (sal. Ābers 1943; Fahlbusch, Peschke 2016) – varētu būt arī nosaukums *Klīsmetes* (agrāk *Tuvās* un *Tālās Klīsmetes*, rakstos arī *Klīsmeti*) Latgalē, Andrupenes un Andzeļu pagastā. Diemžēl par šo teritoriju pagaidām trūkst materiālu, kas to apliecinātu.

1. attēls. *Dažu Ludzas pilsnovada 1599. gada revīzijā minēto vietvārdu un personvārdu shematiskis izvietojums mūsdienu kartē.* Iespējamās 16. gs. personvārdu un vietvārdu atbilstmes mūsdienu vietvārdiem: Zachar – Zahari Goliševas pag.; Barsagalscy poddani – Bērzgales pag.; Weczanin – Vīcināni Bērzgales pag.; Żelc – Jaunzeļči Zvirgzdenes pag.; Czodor Brykow – Čodorāni Blontu pag., Brigi Brigu pag.; Dunakło – Diunoklis (ez.); Czermo – Cirms (ez.); Ilża – Mazais Ludzas ez.; Truxanz – Lielie Trukšāni Ciblas pag., Mazie Trukšāni Zvirgzdenes pag.; zamek Lucyn – Ludzas pils; Lucen – Lielais Ludzas ez.; Klawin Udra – Iudri Isnaudas pag.; Naudyss, Naudysz – Isnauda, Isnaudas pag.; rzeka Isnalda – Pilda, lejtecē Isnauda (upe); nad jez. Sinem – Zilezers; Kuryjanie – Kurjanova Līdumnieku pag.; jez. Runthorta – Runtortas ez.; Dywułowska nad jez. Kadułą – Kiudolova pie Kiudolovas ez. Pureņu pag.; Birn na Pikowie – Lielā un Mazā Pīkova Brigu pag.; Augul – varbūt Dauguļi Nirzas pag.; folwark Nyrza – Nirza, Nirzas pag.; Rundan – Rundāni Isnaudas pag.; Lithyn – Litovskie Lauderu pag.; Andrzej Sladzia – Sładzeva Zaļesjes pag.; Rudas i Brodas – Rogaiža un Brodaiža Pildas pag.; Mik Rundan – Rundāni Rundānu pag.; Pira – Piragova Pasienes pag.; Prycan – Pricimova Istras un Pasienes pag.; folwark Pluszyński – bija pie Plisūna ez.; Punciul – Punculova Rundānu pag. (Puncuļi ir arī citur); Lejthan – Leitīnova Istras pag. vai Leitāni Lauderu pag.; Klagajsz – Klagiši Istras pag.; Mejkszan – Meikšāni Pasienes pag.; Kalnacz – Kolnačova Pasienes pag.; Adam Palczewski – sal. Palšu ezeri Šķaunes pag.

2. attēls. *Dažu Rēzeknes pilsnovada 1599. gada revīzijā minēto vietvārdu un personvārdu shematiskis izvietojums mūsdienu kartē.* Iespējamās 16. gs. personvārdu un vietvārdu atbilstmes mūsdienu vietvārdiem: *Luban – Lubāns; pogost Lubański – mūsdienās Nagļu pag.; Kurpnik – Kūrpiniķi Rikavas pag.; pogost Warkow – Varakļāni vai Vārkava; Skangal – Skangaļi Rikavas pag.; pogost Saxtagalski – Sakstagala pagasts; pogost Nauterański – Naurānu pagasts; Gallus z synem – Vecgailumi, Jaungailumi, Gailumu ez. Ilzeskalna pag.; pogost Makoszański – Makašānu pagasts; Barthul Kasz – Kaši Kantinieku pag.; Hans Kin – Ančupāni (?) Veremu pag., sal. Ančkini Vārkavas pag.; Werem – Veremes Veremu pag.; Piter Kuczyn – Kucines Audriņu pag.; Jan Obyrcki – Obricki Veremu pag.; zamek Rzezyca – Rēzeknes pils; pogost Krywanow – varbūt Krīveņi Ozolmuižas pag.; nad jeziorem Cyskadskim – Ciskodu ez. Silmalas pag.; Hans Rybinder – sal. Riebiņi, agrāk Ribinišķas Riebiņu pag.; rzeka Maltha – Malta (upe); nad jeziorem Zosnem – Zosnas ez. Lūznavas pag.; Andrys Stylba – Stiļbi Lūznavas pag.; wieś Puszin – Puša Pušas pag.; Wilhelm Eczbach – Eisbahova Kastuļinas pag. Priežmalē; folwark Essen – Essenmuiža Ezernieku pag.; Essen – Eša ezers jeb Ežezers Ezernieku pag.; Rubin Mik, Hrubien – Rubinova Asūnes pag. un Rubinauci Svriņu pag.; Jakusz Wieterys – Veterauci Svriņu pag.; Dylan Walther – Vaļteri Konstantinovas pag.; folwark Hassoński – Asūne jeb Osīuns; Biertol Pryxer – agrākā Prikotova Asūnes pag. (tag. Kovaļki?), sal. Prikņi Bērziņu pag.; rzeka Assenica – Asūnīca (upe); rzeka Saria – Sarjanka (upe).*

4. attēls. Dažu Kokneses pilsnovada 1599. gada revīzijā minēto personvārdu atbilstes mājvārdos 20. gs. 30. gadu kartē. Vēl joprojām (2018. gadā) šajā teritorijā atbilstoši vietvārdi ir atrodami topogrāfiskajā kartē: Kalna Stradi (vs.), Zagatiņas (vs.), Ducēnu kalns, Jēkabēni, Kņapēni (vs.), Kņapēnu kalns (sal. LĢIA Karšu pārlūks).

Figure 4. *The correspondence of some Koknese castle area proper names mentioned in 1599 census to the names of farmsteads on the map of 1920s–30s.*

5. attēls. Dažu 1599. gada revīzijā minēto Igaunijas Peltsamā (Iberpol) pilsnovada ciemu nosaukumu atbilstes mūsdienu kartē (sal. Jakubowski, Kordzikowski 1915 un karšu izdevniecības “Jāņa sēta” Karšu pārlūks)

Figure 5. The correspondence of some names of villages in Estonia Põltsamaa (Iberpol) castle area mentioned in some census of 1599 on a contemporary map